

Akta sympozjum przygotowuje do druku Wydawnictwo Uniwersytetu Rzymskiego⁴. Pod koniec sympozjum ustalono, że następne IV Orygenesowskie Kolokwium poświęcone ortodoksyjności Orygenesesa odbędzie się w 1985 r. w Innsbrucku na 1800 rocznicę jego urodzin. Życzyć by sobie należało, aby tym razem wzięli w nim udział również Polacy, których także zaczyna interesować ta fascynująca postać starożytności chrześcijańskiej, jak o tym świadczy zwiększająca się liczba orygenesowskich przekładów.

ks. Stanisław Longosz

IV. SYMPOZJUM O ODKRYTYCH LISTACH ŚW. AUGUSTYNA

Z inicjatywy dyrektora Instytutu Studiów Augustyńskich i przy poparciu francuskiego Narodowego Ośrodka Badań Naukowych /Centre National de la Recherche Scientifique/ zorganizowano w opactwie Saint-Germain-des-Pres w dniach 20-21 września 1982 r. dyskusję "okrągłego stołu" na temat ostatnio odkrytych, dotychczas nieznanych, 29 listów św. Augustyna¹. Odnalazł je przed kilku laty pracownik Uniwersytetu Wiedeńskiego Jan Divjak najpierw w XV-wiecznym marsylińskim /BM 209/, a następnie XII-wiecznym paryskim /BN 16861/ rękopisie² i opracował je krytycznie w formie tezy doktorskiej³. Spotkanie zgromadziło w słynnym miejscu, gdzie przed 300 laty mauryni rozpoczęli wydawanie dzieł św. Augustyna, ponad 50 specjalis-

-----

- 4 Obszerniejsze sprawozdanie z tego sympozjum zob. H. Crouzel, *Le troisieme Colloque Origenien*, "Bulletin de litterature ecclesiastique" 83/1982/ 216-218; R. Scognamiglio, *Colloquium Origenianum Tertium*, "Nicolaus" 10/1982/ 155-159.
- 1 Obszerniej na ten temat por. G. Madec, *Table ronde du CNRS sur les "Lettres de Saint Augustin nouvellement decouvertes"*, "Revue de l'Institut Catholique de Paris", 1982, nr 4, 93-95.
- 2 Por. G. Madec, *Du nouveau dans la correspondance augustinienne*, "Revue des Etudes augustinienne" 27/1981/ 1-2, 56-66.
- 3 *Sancti Aureli Augustini opera. Epistulae ex duobus codicibus nuper in lucem prolatae*, rec. J. Divjak, CSEL 88, Vindobonae 1981, LXXXIV + 234.

tów, patrologów i historyków późnej starożytności z około 20 uniwersytetów i instytucji naukowych Niemiec, Anglii, Austrii, Belgii, Francji i Szwajcarii, którzy w krótkich wystąpieniach chcieli przedyskutować szereg problemów związanych z odkrytymi dokumentami starożytności chrześcijańskiej.

Dyskusję rozpoczął sam odkrywca M.Divjak mówiąc o zachowanych rękopisach z korespondencją św. Augustyna i o swych początkowych wątpliwościach co do ich autentyczności. Jego myśl podjął, by rozpalić dyskusję, M.Mandouze, stawiając pytanie: Czy rzeczywiście biskup Hippony jest autorem odnalezionych listów. Gdy padło mnóstwo argumentów potwierdzających ich autentyczność, prof. A.Primmer wprowadził kilkanaście poprawek do wydanego krytycznie ich tekstu. Potem historycy M.M.Desanges i Lancel podkreślali korzyści płynące z odkrytych listów dla historycznej geografii Afryki Rzymskiej; M.Humbert omówił zwyczaj sprzedawania niemowląt, M.Lepelley kolonat i niewolnictwo, M.Rougé oszustwa i rozboje w Afryce, M.Andreaux afrykański system bankowy, M.Mietri relacje między Kościołem Afryki a Rzymem, M.Février świadomość biskupów o zbliżającym się kryzysie, M.Lancel dziwny list św.Augustyna do rzymskiej damy Fabioli, mówiący o Antoninie, nieroztropnie osadzonym na biskupstwie w Fussala, M.Mugnier procedurę apelowania do Stolicy Apostolskiej, P.Folliet zbiorową ekskomunikę i prawo azylu, M.M.Bonner i Bouhot interwencje św. Augustyna w sprawy pelagiańskie, a M.Schindler w sprawy donatystyczne, P.Berrouard fragment listu, w którym św. Augustyn wylicza dokładnie wszystko, co napisał, od 11 września do 1 grudnia 419 roku. Warto tu przypomnieć, że obok 26 odkrytych listów autorstwa samego św.Augustyna, są 3 listy innych autorów: Hieronima do Aureliusza, zdradzający jego gwałtowny charakter, oraz 2 listy Hiszpana Konsencjusza do św.Augustyna. Styl i problematykę tych listów omawiali: La Bonnardière, J. Moreau, M.Marti i M.Wanhenne.

Poza ścisłymi obradami uczestnicy 2-dniowego sympozjum mogli obejrzeć wystawione w Bibliotece Narodowej 2 manuskrypty, w których M.Divjak odkrył nieznane listy św.Augustyna oraz wysłuchać na ich temat komentarzy M.Tacettiego, M.Blocha i M.Etaixa. Wszystkie materiały z powyższego sympozjum organizatorzy opublikują w jednym z najbliższych tomów "Études Augustiniennes".